

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ס"ט

א **שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת, חוזר האב ומפר חלקו של בעל- כ' הר"ן דאין האב צריך לחזור ולהפר חלק שלו, דהא כבר הפר חלקו מעיקרא, ואע"ג דמית ליה בעל לא בטל הפרת האב, וכיון דנשאר הנדר מופר קצת, שוב אינו חשיב להוריש להאב. אבל הרא"ש כ' דבאמת בטלה הפרת האב, כיון דלא הי' ראוי להצטרף עם הפרת הבעל, ומה שאינו ראוי להוריש, הוא משום דכיון דהפר האב, אע"פ שנתבטלה הפרתו, מיד כשהפר האב מקלש קליש חלק של הבעל, ושוב אינו ראוי להורישו, דהא קליש הוא [ובביאור דברי הרא"ש, י"ל כמש"כ החזו"א (אה"נ קל"ו לפרקין, אות ה)], דמה שהפרת האב מתבטלת, הוא רק לגבי הצטרף עם הפרת הבעל להפר לגמרי, אבל למעשה הנדר מקלש קליש לענין מלקות, וא"כ י"ל דה"ה לענין להורישו. וודאי החזו"א אינו ביאר כן בשי' הר"ן, דהא הר"ן ס"ל דאינה מתבטלת כלל, עד כדי כך דאינו צריך לחזור ולהפר חלקו. וכ' הגרנ"ט (סי' ס' ד"ה והא) דמש"כ הר"ן דאין ההפרה בטל, אע"פ דשוב לא חזי לאצטרופי, זהו משום דאזיל לשיטתו, דכ' לקמן (עא). דאם נתארסה אח"כ, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה אפי' לבי"ה, וא"כ שפיר לא בטלה הפרתו, דבאמת חזי לאצטרופי.**

ב **יש שאלה בהקם או אין שאלה בהקם- ובביאור שאלת הגמ', כ' במנחת שלמה דכיון דעיקר דין שאלה בנדרים נלמד מהא דכתיב לא יחל דברו, אבל אחרים מוחלין לו, הא בהקמה אין שייך האיסור בל יחל, וא"כ י"ל דאין שייך שאלה בהקם. או דלמא, אמרי' דהקמה הוא טפל להנדר עצמו, וא"כ שפיר שייך שאלה בהקמה. אלא דהק', דכיון דאמת הוא דהדין שאלה נלמד מבל יחל, א"כ מה שייך שאלה בתרומה, ובמעשר, וכו', הרי אצלם אין דין בל יחל, וא"כ מה שייך שאלה בדינים אלו, וצ"ע. ועוד כ' לבאר שאלת הגמ' כאן, האם אמרי' דהקמה הוי כמו "הסכמה" על הנדר, ובהסכמה לא מצינו שאלה, או דלמא הוי כמו "בעלות" על הנדר, וכמו דהנדר עצמו שייך בה שאלה, כן ההקמה שייך בה שאלה.**

ג **יש שאלה בהקם- פי' הר"ן דהיינו אם קיים הנדר ונשאל בו ביום על ההקם, האם שוב יכול להפר, אבל למחר פשיטא דאינו יכול, דהא לא גרע משתיקה. אבל הטור (יו"ד רל"ד, מ"ט) חולק וכ' "ומיהו נראה כיון שאינו יכול להפר, הוי כמי שאינו יודע שיכול להפר, שאין שתיקתו קיום, ומפר אפי' לאחר כמה ימים, ומ"מ צריך שיפר ביום שלא היה לו יום שמיעה". וע' ברדב"ן (נדרים י"ג, כ') דנסתפק בדעת הרמב"ם אם ס"ל כהר"ן או הטור. ושוב הביא סברת הטור, וכ' "ואני אומר דאין זו ראי', דבשלמא מי שאינו יודע, אנוס הוא, ומאי הו"ל למעבד. אבל המקיים, הו"ל למיזל בו ביום אצל חכם לישאל על הקמתו, וכיון דלא אזיל הרי קיים". וע' בקהלות יעקב (ריש סי' ל"ט) שביאר דנח' בדין יום שמעו, דהר"ן ס"ל דכיון דכבר חל הדין יום שמעו על יום זה דשמע, אף דלבסוף היום הי' כמו מי שאינו יודע שיכול לשאול, מ"מ הרי כבר הי' יום שמעו, וכיון ששתק הרי הנדר נתקיים. אבל הטור ס"ל דכיון דהנדר מתקיימת רק בסוף היום, א"כ היכא דבסוף היום אינו יכול להפר, או שאינו יודע שיכול להפר, אי"ז יום שמעו, כיון דליכא סוף היום בשמיעת נדר של הפרה, ומש"ה יום שנשאל על הקמתו נחשב יום שמעו, ויכול להפר באותו יום.**

ד **בענין שאלה בשתיקה- כ' הר"ן דלמחר פשיטא שאינו יכול לשאול, דלא גרע משתיקה. ולכאור' מבואר מדברי הר"ן דא"א לשאול על השתיקה גופא. וכ"כ הר"ן בכתובות (לב. בדפיו) "ובשתיקה ודאי לא שייכא שאלה". וע' ברש"ש שכ' דגם מדברי הטור הנ"ל משמע שאינו יכול לשאול על השתיקה, דכ' דמה שיכול להפר אח"כ הוא רק משום דהוי כמי שאינו יודע שיכול להפר, אבל לא כ' משום דיכול לשאול שתיקתו דיום שמעו. והק' הרש"ש, למה באמת אינו יכול לשאול על שתיקתו, הרי הכתוב אומר הקים אותם כי החריש וכו', הרי דמטעם הקמה קאתי עלה, ובהקמה גופא מהני שאלה. וע' בקהלות יעקב (סי' ל"ט, ד"ה ונראה) דת"י דמה ששאלה עוקרת נדרים והקמות, זהו משום דמשוי להו לטעות, דהיינו דאמרי' דמה דאמר או עשה הי' בטעות, ועשיי' בטעות לאו עשיי' הוא. אבל היכא דלא עשה כלום, אלא דממילא הוקם הנדר, מה יועיל זה שהי' טועה בשתיקתו, סוף סוף הפרה לא הי' בו ביום, וממילא נתקיים הנדר. ועוד כ' לבאר דיש לחלק בעיקר יסוד בין הקמה ממש ובין ההקמה ע"י שתיקה. דהיינו, דיש לחקור בהקמה בנדרים, האם**

- ההקמה פועלת להאליים ולחזק את נדרה, או שבהקמתו אינו אלא מפקיע זכות וכח הפרה שיש לו. וכי הקה"י דלכאורי"ל דבזה חלוקים הקמה ממש ושתיקת יום שמעו. דהקמה ממש הוי האלמת הנדר, והוי כעין נדר, וא"כ שפיר יכולין לשאול עליה. אבל שתיקה אינה כן, דאינו אלא הפקעת זכות הפרה שלו, בזה לא שייך שאלה כלל, ואין שייך לשאול על ביטול זכות הפרה שלו. ובוזה ביאר מה דאי' בפוסקים דלאחר שהקים הבעל אין האשה יכולה לשאול על נדרה, דכיון דהאליים הבעל הנדר, שוב אין שייך לשאול עלי'. משא"כ בשתיקה, דכ' המהרי"ק דבכה"ג עדיין יכולה לשאול על נדרה, זהו משום דשתיקה אינו נחשב נדר של הבעל, ואינו מאמץ כח בהנדר, אלא רק דמפסיד הזכות הפרה שלו, וא"כ שפיר יכולה לשאול על נדרה אח"כ.
- (ה) **יש שאלה בהקם - פי' המפרש במהלך ב' שלו, האם אמרי' דיכולה לשאול על הנדר לאחר שהקים לה הבעל, ונמצא הנדר בטל למפרע, וממילא אין הקמתו כלום, או דלמא כיון דכבר הקים הנדר, א"כ שוב אין שייך לשאול עלי', ולא יהי' שאלה מעלייתא [ולפ"ז צ"ע מהו שאלת הגמ' ביש שאלה בהפר, ואולי אם כבר הפר הבעל הנדר, האם היא עדיין יכול לשאול עלי', או דלמא אמרי' דכיון דכבר נתבטל הנדר, שוב אין שייך לשאול עלי', וצ"ע בזה].** וע' בשלמי נדרים (ד"ה בהמפרש) שהביא מש"כ הרמ"א בשם המהרי"ק בענין שאלה לאחר הקמה, דהיכא דמקיים הבעל הנדר, שוב א"א לה לשאול על הנדר, אבל היכא דהחריש לה ולא אמר לה כלום, יכולה לשאול על הנדר. וכ' השלמ"ג דמהמפרש כאן משמע כחילוק זה, דכשביאר שאלת הגמ' כ' דהיכא דנדרה ולא רצה הבעל להפר, ולא כ' שאם קיים לה נדרה, וא"כ משמע שיש לחלק בין שתיקה להקמה ממש, דבשתיקה אולי מהני שאלה אח"כ, ובהקמה ודאי לא מהני. וביאר הסברא בשם היד שאל, דכיון שתלתה נדרה בבעלה, א"כ מה מועיל פתח וחרטה, הרי רוצה הבעל לקיים. משא"כ בלא הפר והחריש, א"כ הוא לא קיים, רק שממילא כל שלא הפר, נדרה קיים מעצמה, וכיון שהיא מתחרטת או מצאה פתח שפיר יכולה לעקור נדרה ע"י התרת חכם.
- (ו) **ואין נשאלין על ההפר - כ' ר' אברהם מן ההר, דמה שאין נשאלין על ההפר הוא משום דכיון דהנדר כבר מופר, א"כ שוב אין כאן נדר, ואף אם יהי' יכול לשאול על הפרתו, מ"מ אין שייך לחזור ו"להחיות" הנדר, שכבר בטל הוא. [ולכאור' ק', הרי עקירת הנדר הוא למפרע, וא"כ לכאור' ה"ה שיהי' ההפרה נעקר למפרע, ונמצא דבאמת לא הוי הנדר בטל למפרע. ולכאור' צ"ל דהוי "מכאן ולהבא למפרע", דנעקר למפרע, ואינו גילוי מילתא, אבל אם אין עכשיו נדר, שוב לא יועיל מה ששאל על הפרתו.]** וע' בשטמ"ק בשם הרי"ץ (בסוף דבריו) שכ' לבאר הא דאין נשאלין על ההפר, או משום דאין נשאלין על הדבר שאינו בעין, וכיון שהופר הנדר הוי כאינו ואין על מה ישאל. ועוד כ' דיתכן שאין שייך לשאול על דבר של היתר, ורק על דבר איסור.
- (ז) **קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו - הק' הקרן אורה, הא שאלה ע"י פתח והרטה, וכיון דניחא לי' בהקמה שני', א"כ היכי שייכא חרטה בראשונה, דהא ניחא לי' בהקמה, כיון דהקים שני'. וכ' השלמי נדרים דמשכחת לה כגון דקיים שחרית וגם באמצע היום, ובא עתה אל החכם ואמר דמתחרט ממה שקיים בשחרית, דאז הוי בכעס, אבל ממה שקיים באמצע היום אינו מתחרט. עוד העיר הקר"א והשלמ"ג (בשם היד יוסף), מה שייך לומר קיים ליכי פעם שני', הרי בשעת מעשה אינו מוסיף כלום ע"י קיומו השני', וא"כ למה חל כלל. ובשלמא בשבועה על שבועה, י"ל דחל לענין לקוברו בין רשעים גמורים, אבל מהו בקיום. וכ' הקר"א דצ"ל דאה"נ, לא אמרי' דצריך להיות חל לאיזה ענין, אלא אפי' אם יצאו דבריו לבטלה בשעת מעשה, מ"מ חל לענין דאם נשאל על הראשונה דהשני' קיים.**
- (ח) **ת"ש מפלוגתא דר"מ ור' יוסי - כ' הר"ן דנפשט מפלוגתת ר"מ ור"י דע"כ רוצה לומר שיחולו שניהם בב"א, ולכן הדין הוא דרק הפרה חל, כיון דהתנה דאם הקמה חל אז הפרה חל. וע' בפ"י הרא"ש שהביא מ"מ דכיון דחלו שניהם, לא ידעי' אי מוקם או מופר. ותמה הקרן אורה, מה שייך לומר שהם חלין בב"א, ומהו הספק בזה. והביא דכ' הט"ז והש"ך בסי' רל"ד דאזלי' לחומרא, ומשמע מדספיקא מתמרינן. והק' הקר"א, דא"כ איך נפשט בעיין בסוגיין, הרי הגמ' מבואר דבא לפשוט השאלה מפלוגתא דר"מ ור"י.**
- (ט) **דאמר רבה, כל שאינו בזאת"ז בב"א אינו - כ' הר"ן, וא"כ לא חל הקמה או הפרה, ואח"כ יכול לעשות מה שירצה. וכ' דאינו מחוור מש"כ הרמב"ם (נדרים י"ג, כ"ב) דהדין הוא דקיים. וביאר הכסף משנה, דכוונת הרמב"ם הוא דפשיטות הגמ' הוא דכיון דאין ההפרה יכול לחול לאחר הקיום, א"כ גם אינו חל בב"א. וכ' דאין לומר להיפוך, דכיון דאין הקיום יכול לחול לאחר הפרה, א"כ גם אינו חל בב"א, דאם יכולין לנקוט לקולא או לחומרא, נקטי' לחומרא. וע'**
- בח"י הגר"ח על הרמב"ם (שם), דכ' שיש חילוק יסודי בין הא דאין הקמה יכול לאחר הפרה, ובין הא דאין הפרה יכול לחול לאחר הקמה. דמה דאין הפרה יכול לחול לאחר הקמה, זהו משום דהקמה מעכב ההפרה מלהיות חל, אבל מה שאין הקמה יכול לחול לאחר הפרה, אי"ז משום דחלות הפרה מעכב ההקמה, אלא דכיון דהפרה מבטל הנדר, שוב אין מה לקיים, וממילא אין שייך חלות הקמה. וביאר דמה דאמרי' דכל שאינו בזאת"ז בב"א אינו, זהו רק היכא שמצד הדין אינו בזאת"ז, אבל היכא דמה**

שאינו בזאח"ז הוא רק משום דאין שייך במציאות שיהי' זאח"ז, בזה לא שייך הכלל שלא יהי' גם בב"א. וא"כ, כאן שפיר פסק הרמב"ם דהנדר מקויים, ולא מטעם ספק, אלא משום דרק ההפרה אינו יכול לחול מטעם דכל שאינו בזאח"ז וכו', אבל כיון שמה שאין הקמה חל אחר הפרה אינו מצד הדין, א"כ

שפיר חל בב"א עמה. ובאור שמח (שם) תי' דס"ל להרמב"ם דכיון דדיבורים אלו סותרים זא"ז, א"כ הוי כאילו לא דיבר כלום, וא"כ י"ל דנשאר רק במחשבתו, וכיון דהפרה בלב לא מהני, וקיום בלב מהני, שפיר מהני הקיום. אלא דהק' האו"ש, דהא כל היכא דמכוון לקיים בפיו, לא מהני במה שקיים במחשבתו, וצ"ע. [ולכאור' עוד יש להק' על כל התי' שלו, לכאור' מה שאינו יכול לחול אינו הדיבור, אלא חלוצת, וא"כ לכאור' אין שום חלות הפרה או הקמה יכול לחול, וצ"ע.]